

baggrundsstoffet. Hun præsenterer således familierne Ballin og Hertz på deres jødiske baggrund, ligesom udviklingen inden for håndværkene garveri og skomageri skitseres.

Så vidt, så godt. Men når det kommer til dette århundrede, går det galt. Kildedækningen er for tynd. Firmaets ret gavende bestyrelsesprotokoller er anvendt som hovedkilde, mens f.eks. Grosserer-Societetets årlige handelsberetning om læderbranchen overhovedet ikke er brugt. Selve firmaet havde sin dramatiske blomstringsperiode fra århundredskiftet, og indtil Max Ballin skød sig i 1921, og læseren af et sådant specialværk turde forvente en solid skildring af disse år. Men fremstillingen når ikke meget videre end til at bygge på eksisterende historieskrivning. F.eks. trækkes der på Søren Mørchs udmærket nuancerede skildring i hans bog om Landmandsbankens krak, men Bankkommissionens beretning er end ikke frekventeret; her står der ellers meget om Ballin & Hertz.

En gang imellem kniber det for Elsebeth Nørgaard Pedersen at lægge en passende afstand til sit objekt; sympati for firmaet påvirker hendes fremstilling. Det er således betænkeligt, kritikløst at viderebringe en vurdering af Max Ballins motiver til selvmordet på baggrund af en samtidig nekrolog, ligesom det er en frase at skrive, at hans navn »stadig huskes og omtales med respekt«. Forfatterens hjerte banker måske lige lovlig varmt for firmaets ledere gennem tiden, ikke mindst de nulevende. Alex Friedmann bliver af forfatteren gjort til offer for janteloven, ligesom hun forholder sig ukritisk til hans barske forretningsfilosofi. Og hvor mon forfatteren har det synspunkt fra, at »det nuværende skattesystem har gjort det vanskeligt at oprette nye virksomheder og dermed skabe nye arbejdspladser«. Det er i sammenhængen

en politisk, ikke en videnskabelig påstand.

På denne måde slutter bogen, der som nævnt har gode kvaliteter – og sandelig også bringer interessante oplysninger om læder og sko i dette århundrede – på kanten af PR-virksomhed.

Man skal ikke undervurdere erhvervslederens interesse for historiske sammenhænge. Når de læser en nuanceret og kritisk fremstilling af egne og andres gerninger i forretningslivet, vækkes deres fascination for alvor. Og denne fascination er firmahistoriens væsentligste grundlag.

Ib Gejl

Steffen Linvald; *Den nordiske industri-landbrugs- og kunstudstilling i København 1888*. (København, 1988). 126 s.

Den store udstilling i København i 1888 var et mærkeår på mange områder. At det netop blev det år var måske tilfældigt, men på den anden side faldt meget på plads ved det valg. En 100 års mindedag for en betydelig begivenhed i landbruget, 50 året for oprettelsen af Industriforeningen i København foruden en mærkedag i kongehuset.

Det er nu ikke derfor, begivenheden i dag huskes, men snarere fordi, den på mange områder var en virkelig markering af, at en ny tid for alvor var på vej med industrialismens indtog. Hertil kommer selvfølgelig også, at udstillingen var lagt så stort til rette, at den også blev bemærket i udlandet, hvor sådanne kæmpearrangementer netop var på mode.

Alt det gør, at der nok havde været anledning til at markere 100 årsdagen for begivenheden med en bog, der råt og brutalt vurderede hele arrangementets betydning og måske gjorde op med »myten 1888«. Var det andet end en

tidlig mediebegivenhed, hvad betød den? Hvordan blev den anmeldt og vurderet i udlandet? Blev der skabt værdifulde kontakter måske i en sådan grad, at det kunne ses statistisk osv. osv. Hertil kommer selvfølgelig også en evt. vurdering af arkitektens betydning. Alt det har imidlertid ikke været nærværende forfatterens intentioner. Han har i stedet opridset en beskeden historik og så ellers ladet bygninger og de enkelte sektioner fortælle deres egen historie i en kort tekst, illustreret med samtidens mange billeder og tegninger af bl.a. hovedarkitekten Martin Nyrop. Det kan selvfølgelig være en god idé. Men det er blot en skam, at adskillige har været gengivet mange gange før.

Den tilgangsvinkel betyder imidlertid, at forfatteren med sin bog er med til at fastholde »myten« om 1888 som det store afgørende vendepunkt for Københavns og landets udvikling. Vi mangler således endnu at få klarlagt, hvad de mange udstillinger herunder 1888-udstillingen – i virkeligheden betød på lidt længere sigt.

Henrik Fode

Søens folk. Beretninger fra århundredskiftet. Dampskibskaptajn. (Nationalmuseet, Christian Ejlers Forlag, 1988) 232 s., 378 kr.

Sidste bind af Nationalmuseets og Christian Ejlers Forlags store serie i 8 bind om søens folk omhandler eliten om bord. Dampskibskaptajnen.

I modsætning til de foregående bind, er dette en enkelt mands beretning, Johannes Ingerslev Nielsens. På mange områder er den imidlertid ukarakteristisk. Det gælder hans baggrund: Han var således ikke den uartige søn, der blev sendt til søs, men søn af en stationsforstander i et af Københavns

mondæne forstadskvarterer. Hans karriere var heller ikke typisk, han gik nemlig ret tidligt i land for at blive skibsinspektør og siden tillige dommer i Sø- og Handelsretten samt medlem af Statens Overskibstilsyn.

Alt det spiller en vis rolle, for det forklarer, hvorfor hans beretning er så vel-formuleret og velovervejede og det kan kort og godt betyde, at den næppe er særlig repræsentativ. Det indebærer imidlertid ikke, at den ikke er læseværdig, for det er den i høj grad, men som kildegrundlag for fremtidige studier i dampskibskaptajnens forhold, økonomisk, socialt, familiemæssigt og meget mere, kan den næppe betragtes som værende særlig pålidelig. Hertil kommer ydermere, at den er blevet til i en moden alder, hvor alle ubehageligheder var på afstand.

Selvfølgelig har det været fristende for udgiverne – når de stod med en så stor fyldig beretning – at lade den fylde hele bindet. Det betyder desværre på den anden side, at kolleger ikke er kommet til orde.

Om hele værket – de 8 bind – er at sige, at resultatet er blevet et fornemt monument for dansk søfart. Der er gode billeder og masser af læsestof fra alle verdenshave – og så er udstyr og layout yderst tiltalende.

Henrik Fode

Knud Aagaard: *Vejledning ved en Gaards Drift i Hedeegne.* Kbh. 1811. Repr. genoptryk. (Grindsted Bibliotek, 1988).

I de senere år har interessen for Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs virksomhed i årene efter de store landboreformer taget et opsving, og mange lokalhistorikere er ved at erkende, hvilket utroligt stort informationsmateriale selskabets arkivfonde og mangfoldige